

Ilona Buchem

Beuth Hochschule für Technik

E-portfolio jako osobiste środowisko uczenia się: przykłady zastosowań w edukacji niemieckiej

E-portfolio i osobiste środowiska uczenia się należą do wiodących koncepcji dydaktycznych opartych na zasadach samoregulacji i samokształcenia oraz wykorzystujących m.in. narzędzia sieci społecznej czy też technologie i aplikacje nauki mobilnej do wspomagania procesów uczenia się przez całe życie. Głównym celem zarówno e-portfolio, jak i osobistych środowisk uczenia się jest zindywidualizowane wspomaganie procesów uczenia się jednostki poprzez tworzenie warunków do określenia własnych potrzeb i celów oraz wyboru metod i środków dla ich realizacji. W niniejszym opracowaniu zaprezentowano kluczowe cechy e-portfolio i osobistych środowisk uczenia się oraz omówiono bliskie związki obu koncepcji z perspektywy pedagogiki medialnej. Dla zilustrowania proponowanego podejścia zostały przedstawione dwa przykłady zastosowań e-portfolio jako osobistego środowiska uczenia się w szkolnictwie wyższym w kontekście edukacji niemieckiej.

Memorandum *e-portfolio dla wszystkich (ePortfolio for all)* jest jedną z głównych inicjatyw Europejskiego Instytutu ds. E-learningu (European Institute for E-Learning, EIFEL). Zasadniczym celem programu o tej samej nazwie – *ePortfolio for all* – rozpoczętego w 2003 roku na bazie tego memorandum było stworzenie własnego e-portfolio przez każdego obywatela w Europie przed końcem 2010 roku. Preambuła dokumentu zawiera kluczowe informacje dotyczące misji programu: *Pojawienie się e-portfolio na skalę międzynarodową zmienia nasze aktualne spojrzenie na zastosowanie technologii w nauce. Po raz pierwszy w stosunkowo krótkiej historii e-learningu widzimy wzrost znaczenia technologii służących prezentowaniu indywidualnych osiągnięć oraz ich ocenie, i to we wszystkich dziedzinach życia oraz w każdym wieku – rozpoczynając od nauczania przedszkolnego aż po uczenie się przez całe życie. Technologie te są ogniwem łączącym indywidualne uczenie się, uczenie i nauczanie w organizacjach oraz uczenie się terytorialne (np. uczące się regiony i miasta)*¹. Wyniki nielicznych² do tej pory badań europejskich, np. zawarte w raporcie dotyczącym

¹ Tłumaczenie własne.

² Aktualnie brakuje zarówno badań ilościowych, jak i jakościowych, m.in. danych statystycznych dotyczących stosowania e-portfolio w krajach Europejskich, tak z perspektywy użytkowników indywidualnych, jak też

zastosowań e-portfolio w Niemczech³, wskazują, że misja *ePortfolio for all* nie została w pełni zrealizowana do dnia dzisiejszego. Przyczyną takiej oceny sytuacji w krajach europejskich być może jednak nie jest brak zastosowań e-portfolio, lecz sposób definiowania przyjęty przez Europejski Instytut ds. eLearningu. EifEL określa bowiem e-portfolio jako *system cyfrowy wspomagający naukę i praktykę przez refleksję wyrażający się w umożliwianiu osobie (lub organizacji) gromadzenia, zarządzania i publikacji wybranych dowodów uczenia się w celu uznania i akredytacji osobistych zasobów oraz planowania dalszej nauki*". W ten sposób podkreślany jest techniczny aspekt e-portfolio, które w tym ujęciu rozumiane jest jako narzędzie⁴. Można jednak traktować e-portfolio nie jako rozwiązanie techniczne, lecz jako metodę dydaktyczną, co w zasadniczy sposób zmienia spojrzenie na stan wspomnianych powyżej badań. Tak na przykład instytut badawczy Salzburg Research w Austrii określa e-portfolio jako metodę uczenia się oraz narzędzie wspomagające naukę: *e-portfolio to o wiele więcej niż tylko cyfrowa teczka z aplikacją o pracę. To jednocześnie metoda samokształcenia i narzędzie cyfrowe*⁵. Podobne jest też założenie Europejskiego projektu MOSEP⁶, który określa e-portfolio przede wszystkim jako metodę nauki z zastosowaniem narzędzi cyfrowych.

Autorka niniejszego opracowania proponuje podejście do koncepcji e-portfolio z perspektywy *pedagogiki medialnej*. Taka perspektywa umożliwi interdyscyplinarne badania i rozwiązania, integrując perspektywę pedagogiczną (m.in. dydaktyka, diagnostyka, rozwój osobisty) oraz technologiczną (m.in. narzędzia, systemy elektroniczne). Podstawą niniejszego opracowania są zastosowania e-portfolio oparte na idei samokształcenia jako strategii uczenia się przez całe życie. Prezentuje ono aktualne zastosowania e-portfolio tworzonego w oparciu o sieciowe narzędzia Web 2.0 (m.in. blog, wiki) oraz specjalistyczne serwisy m.in. Mahara. Cel i środki tak pojmowanej nowej generacji dynamicznych e-portfolio online są blisko związane z koncepcją osobistych środowisk uczenia się (PLE – *Personal Learning Environments*). Opisano też znaczenie, kluczowe cechy i funkcje e-portfolio jako

instytucji edukacyjnych. Z powodu braku takich wyników badań nie można określić stopnia osiągnięcia celu wytyczonego przez program *ePortfolio for all*.

³ E. Melis, M. Homik, *E-Portfolio Study – Germany*, 2007, <http://www.E-Portfolio.eu/resources/germany/publications/E-Portfolio-study-germany> [20.09.2011].

⁴ S. Ravet, *E-Portfolio a European Perspective. A report on E-Portfolio readiness and state of the art in technology and practice*, 2009, <http://www.E-Portfolio.eu/res/resources/europe/eu/E-Portfolio-a-european-perspective>, [14.10.2011], s. 4. Tłumaczenie własne.

⁵ W. Hilzensauer, *E-Portfolio Methode und Werkzeug für kompetenzbasiertes Lernen*, Salzburg Research 2006, http://edublog-phr.kaywa.ch/files/E-Portfolio_srfg.pdf, [14.10.2011].

⁶ Metoda e-portfolio, <http://www.E-Portfolio.enauczanie.com/Home/metoda-E-Portfolio>.

osobistego środowiska uczenia się, podając wybrane przykłady zastosowań w edukacji niemieckiej.

E-portfolio jako osobiste środowiska uczenia się

Wzrost zainteresowania konceptem e-portfolio w ostatnich latach można określić chociażby poprzez porównanie statystyk wyszukiwarki Google⁷ w określonych regionach i przedziałach czasowych. Największe zainteresowanie regionalne tematem e-portfolio w skali światowej w latach 2004-2011 pojawiło się w Wielkiej Brytanii, na Tajwanie, w Australię, Austrii, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie⁸. Dane takie nie są jednak dostępne dla hasła *Personal Learning Environment* (osobiste środowiska uczenia się), co wskazuje na niedługą historię tego konceptu. Powstanie idei osobistych środowisk uczenia się datuje się na rok 2001, w którym ukazała się pierwsza publikacja na ten temat⁹. Od tego momentu zauważa się systematyczny wzrost zainteresowania koncepcją PLE, zarówno z perspektywy pedagogicznej, jak i technologicznej. Attwell określa osobiste środowiska uczenia się jako nowe, pedagogiczne podejście do stosowania narzędzi technologicznych w celu wsparcia procesów uczenia się i nauczania¹⁰. Wyniki analizy ponad 100 publikacji na temat osobistych środowisk uczenia się pozwalają określić główne cechy takiego „nowego podejścia”. Są to m.in.:

- a) zmiany w zakresie uprawnień uczących się jako użytkowników elektronicznych środowisk uczenia się oraz kontroli nad procesem nauczania, osoba ucząca się jako właściciel swojego środowiska uczenia się otrzymuje m.in. możliwość określania własnych celów, narzędzi, przebiegu oraz oceny nauki, jak też kontroli treści, źródeł i danych;
- b) zmiany dotyczące kompetencji niezbędnych do tworzenia własnych środowisk uczenia się, uczący się muszą m.in. umieć planować, kształtować i monitorować przebieg własnej nauki; kompetencje te obejmują zarówno określanie i dopasowywanie celów uczenia się, jak i dokonywanie wyborów, ocenę przydatności oraz stosowanie odpowiednich narzędzi i materiałów, ale też nawiązywanie

⁷ Statystyki wyszukiwarki Google, <http://www.google.com/insights/search/>.

⁸ Wartości nie odzwierciedlają bezwzględnej liczby wyszukiwań. Dane są znormalizowane i przedstawione na skali od 0 do 100.

⁹ B. Oliver, O. Liber, *Lifelong Learning: The Need for Portable Personal Learning Environments and Supporting Interoperability Standards*, The JISC Centre for Educational Technology Interoperability Standards, Bolton Institute 2001.

¹⁰ G. Attwell, *The Personal Learning Environments – the future of eLearning?*, [w:] „eLearning Papers” 2007, t. 2, nr 1, <http://www.elearningeuropa.info/files/media/media11561.pdf>, [22.10.2011].

kontaktów społecznych umożliwiających tworzenie tzw. osobistych sieci uczenia się (PLN – *Personal Learning Networks*);

- c) zmiany dotyczące wykorzystania narzędzi wspomagających uczenie się, które obejmują zarówno zindywidualizowane czy też spersonalizowane tworzenie i stosowanie tych narzędzi, jak też dopasowywanie ich do własnych potrzeb; dotyczy to w szczególności technologii cyfrowych, takich jak narzędzia sieci społecznych oraz urządzenia mobilne, które umożliwiają dostęp do treści i serwisów pochodzących z różnych źródeł (a więc i różnych kontekstów), pozwalając na indywidualną agregację zasobów wiedzy zgodnie z ideą ekologii uczenia się. Ekologia uczenia się odnosi się tu również do tworzenia i stosowania narzędzi umożliwiających wykorzystywanie tzw. inteligencji kolektywnej, m.in. wymianę i wspólne rozwianie wiedzy, treści i materiałów. Ekologia uczenia się znajduje swój wyraz w twórczym przetwarzaniu (*re-using, re-purposing*) istniejących treści i serwisów, ich świadomym łączeniu (*re-mixing*) oraz w tworzeniu własnych i stosowaniu istniejących otwartych zasobów edukacyjnych (OER – *Open Educational Resources*). Przejawem omawianych zmian jest także tworzenie i stosowanie narzędzi niwelujących wykluczenie społeczne oraz umożliwiających dostęp do nauki różnym grupom społecznym, m.in. osobom niepełnosprawnym.;
- d) zmiana klasycznych ról edukacyjnych, która dotyczy szczególnie nowej roli nauczycieli jako mediatorów wspomagających dostęp do osobistych sieci uczenia się oraz moderatorów wspomagających uczenie się w szerszych kontekstach społecznych, wykraczających poza tradycyjne granice instytucji edukacyjnych. Rozpatrując znaczenie osobistych środowisk uczenia się należy także zauważyć zmianę roli instytucji edukacyjnych, które tracą pozycję monopolisty w zakresie dostarczania treści i oceny wyników uczenia się na rzecz otwartości i współpracy, co z kolei sprzyja innowacyjności i czyni proces zdobywania wiedzy bardziej transparentnym, a uczącym się zapewnia większy wpływ na przebieg nauki¹¹.

Przegląd artykułów oraz prezentacji naukowych i popularno-naukowych dotyczących e-portfolio pozwala określić kilka dominujących tendencji. Jedną z nich jest postulat bardziej intensywnego zbliżenia koncepcji e-portfolio i osobistych środowisk uczenia się. Postulat ten w wielu przypadkach wynika z dążenia do uznania edukacji pozaformalnej za integralny

¹¹ I. Buchem, G. Attwell, R. Torres, *Understanding Personal Learning Environments: Literature review and synthesis through the Activity Theory lens*, [w:] *Proceedings of the The PLE Conference 2011*, 10-12.07.2011, Southampton, s. 1-33.

elementu rozwoju zawodowego i ważne uzupełnienie edukacji formalnej. W tym kontekście kluczową rolę odgrywają działania umożliwiające dokumentowanie i prezentację tak przebiegu procesów edukacji pozaformalnej, jak i ich wyników, a także pogłębioną refleksję służącą ich ocenie. Narzędziem skutecznie wspierającym opisane zadania jest właśnie e-portfolio w powiązaniu z ideą osobistych środowisk uczenia się¹². W Unii Europejskiej od dłuższego czasu podkreśla się znaczenie edukacji pozaformalnej dla integracji społecznej i wyrównywania szans, m.in. poprzez ułatwianie dostępu do edukacji formalnej i rynku pracy, większą mobilność międzynarodową oraz aktywność obywatelską. Uczenie się w oparciu o samodzielnie i świadomie zdefiniowane cele dydaktyczne oraz indywidualnie zaprojektowany proces kształcenia stanowi kluczowy element zarówno idei uczenia się pozaformalnego i koncepcji e-portfolio, jak też osobistych środowisk uczenia się.

Cele i metody e-portfolio oraz osobistych środowisk uczenia się

W obliczu zmian, jakie zachodzą w edukacji (m.in. pojmowania edukacji jako procesu uczenia się przez całe życie, ukierunkowania nauczania na rozwój i diagnozę kompetencji, uznania roli edukacji pozaformalnej), e-portfolio postrzegane jest głównie jako proces, a nie tylko produkt czy system technologiczny.

Attwell wymienia trzy główne nurty zastosowań E-Portfolio:

- 1) jako metody oceny i samooceny,
- 2) jako instrumentu wspierającego planowanie kariery zawodowej,
- 3) jako metody uczenia się¹³.

Zarówno Attwell, jak i Grant wskazują na bliski związek koncepcji e-portfolio oraz osobistych środowisk uczenia się¹⁴. Obie koncepcje zakładają dokumentowanie procesów i wyników uczenia się przez całe życie, obejmując różne epizody nauki. Wiodącym celem zarówno E-Portfolio, jak i osobistych środowisk uczenia się jest więc zindywidualizowane wspomaganie procesów uczenia się jednostki poprzez tworzenie warunków do określenia własnych potrzeb i celów oraz proponowanie wyboru metod i środków dla ich realizacji. Wśród wybieranych środków na pierwszy plan wysuwają się technologie Web 2.0 oraz aplikacje przeznaczone na urządzenia mobilne. Oczywiście gama form i środków

¹² G. Attwell, *e-Portfolios-the DNA of the Personal Learning Environment?*, [w:] Journal of eLearning and Knowledge Society, 3 (2), 2007, s. 41-64. <http://www.pontydysgu.org/wp-content/uploads/2008/02/eportfolioDNAofPLEjournal.pdf>, [14.10.2011]; S. Grant, *PLE, e-p, or what?*, 2010, <http://blogs.cetis.ac.uk/asimong/2010/02/18/ple-e-p-or-what/>, [14.10.2011].

¹³ G. Attwell, *e-Portfolios-the DNA of the Personal...*, dz.cyt.

¹⁴ G. Attwell, *e-Portfolios-the DNA of the Personal...*, dz.cyt.; S. Grant, dz.cyt.

dydaktycznych może być znacznie szersza i zależy w dużej mierze od indywidualnych preferencji osoby uczącej się.

Zakładając, iż istotą strategii uczenia się przez całe życie jest permanentne samokształcenie, za nadrzędny cel e-portfolio i osobistych środowisk uczenia się można uznać *całozyciowe osiągnięcie przez podmiot wszechstronnego wykształcenia w trakcie mniej lub bardziej samodzielnego, podlegającego autokontroli, samoocenie i autokorekcie, procesu sprawnego podejmowania, planowania i realizowania nowych prospołecznych zadań dalekich, podejmowanych w celu dostosowania się do ciągłego rozwoju świata lub (i) wywołania w swoim otoczeniu określonych zmian*¹⁵. Z takiego ujęcia celów e-portfolio wynika, że głównym warunkiem jest indywidualne podejmowanie, planowanie i realizowanie procesu uczenia się.

Nawiązując do konceptu *bricolage* w oparciu o terminologię Claude Levi-Straussa, Attwell, porównuje użytkownika e-portfolio do twórczego majsterkowicza (*bricoleur*), który konstruuje swoje środowisko uczenia się z elementów wybieranych spośród dostępnych mu zasobów¹⁶. W tym kontekście podkreśla on kluczową rolę umiejętności eksplorowania i systematyzowania zasobów edukacyjnych, oceniania ich przydatności oraz podejmowania adekwatnych decyzji dotyczących sposobu łączenia oraz wykorzystania różnorodnych elementów środowiska uczenia się.

Również biorąc pod uwagę stosowane technologie można powiedzieć, że aktualne rozwiązania wykorzystywane do tworzenia e-portfolio przypominają rozproszoną architekturę osobistych środowisk uczenia się. W obu wypadkach należą do nich: technologie społecznościowe takie jak blog, mikroblog, wiki oraz mash-ups; dedykowane systemy, wśród których najbardziej znanym jest Mahara, a także Elgg czy PebblePad, oraz aplikacje mobilne – w tym gry lokalizacyjne i społecznościowe.

Charakterystyczny dla osobistych środowisk uczenia się cel emancypacji i empowermentu uczącego się realizowany jest również w ramach e-portfolio. Osiągnięciu go służy m.in. nadawanie użytkownikom szerokich uprawnień w zakresie administrowania własnym środowiskiem i dopasowywania go do indywidualnych potrzeb oraz zarządzania zasobami i kontaktami.

¹⁵ S. Ścisłowicz, *Koncepcja samokształcenia permanentnego*, [w:] „Toruńskie Studia Dydaktyczne” 1992, nr 1(1), <http://scislowicz1.pl.tl/Koncepcja-samokszt%26%23322%3Bcienia-permanentnego.htm>, [22.10.2011].

¹⁶ G. Attwell, *e-Portfolios-the DNA of the Personal Learning Environment?*, [w:] *Journal of eLearning and Knowledge Society*, 3(2), 2007, s. 41-64. <http://www.pontydysgu.org/wp-content/uploads/2008/02/eportfolioDNAofPLEjournal.pdf>, [14.10.2011]

Przykłady zastosowań e-portfolio w edukacji niemieckiej

Przedstawione poniżej dwa przykłady ilustrują stosowanie e-portfolio w szkolnictwie wyższym w Niemczech w sposób, który wynika z opisywanych wcześniej założeń. Prezentacja każdego z przykładów uwzględnia przede wszystkim cztery wymienione powyżej kluczowe aspekty określające osobiste środowiska uczenia się, tj. (a) uprawnienia uczących się, (b) rozwój kompetencji, (c) personalizację narzędzi służących uczeniu się oraz (d) rolę edukacyjne.

Zastosowanie e-portfolio jako metody oceny na Uniwersytecie w Augsburgu

Celem programu uzupełniającego studia – *Begleitstudium Problemlösekompetenz*¹⁷ – na Uniwersytecie w Augsburgu jest zdobywanie kompetencji generycznych¹⁸, niezbędnych do rozwiązywania problemów poprzez aktywne tworzenie osobistego środowiska uczenia się. Program oparty jest na zastosowaniu e-portfolio jako metody, która pozwala na integrację wyników nauki i pracy, przy czym wyniki te mogą pochodzić z różnych kontekstów, obejmując zarówno edukację formalną, jak i pozaformalną. W ramach programu studiujący biorą udział w interdyscyplinarnych projektach, np. tworzą program dla radia uniwersyteckiego lub projektują strony internetowe. Z założenia program dopuszcza dużą swobodę studiujących, którzy mogą angażować się w wybrane przez siebie projekty przez jeden semestr lub kilka. Mogą oni również wybrać ścieżkę realizacji programu w zależności od przyjętego celu – pierwszym z nich jest uzyskanie certyfikatu poświadczającego zdobyte kompetencje, drugim zebranie określonej liczby punktów ECTS. Certyfikat ukończenia programu może stanowić jeden z dokumentów składanych podczas ubiegania się o pracę. Do wybranej ścieżki dostosowywane są tematy pracy grupowej. Kierując się własnymi zainteresowaniami oraz przestrzegając zasady samoorganizacji grupy, uczestnicy przejmują odpowiedzialność za określanie celów pracy, podział ról, obowiązków i wybór środków do osiągnięcia wytyczonych celów. Nadrzędnym celem wszystkich projektów jest tworzenie rozwiązań, które mogą być zastosowane w praktyce.

Podstawą tworzenia osobistych środowisk uczenia się jest dopasowanie metody oceny wyników uczenia się do osobistych celów dydaktycznych osób studiujących oraz samodzielnego wytyczenia przebiegu procesu uczenia się w grupie. Metoda ewaluacji prac opiera się na połączeniu sumatywnej diagnozy kompetencji z formatywną oceną prezentacji

¹⁷ E-Portfolio Platform zum Begleitstudium, <http://begleitstudium.imb-uni-augsburg.de>.

¹⁸ Kompetencje generyczne obejmują podstawowe kompetencje, które mają zastosowanie w różnych dziedzinach. Słowo „generyczne” oznacza przy tym, że kompetencje takie są przydatne nie tylko w ramach określonego kursu czy studiów, lecz też w innych kontekstach, np. w kontekście zawodowym.

i autorefleksją dotyczącą doświadczeń zdobywanych w trakcie realizacji projektów. Ważną rolę przypisuje się zwłaszcza ostatniemu z wymienionych wyżej elementów, szczególnie ma to miejsce w przypadku sytuacji problematycznych, takich jak np. potrzeba rozwiązania konfliktu w grupie. Uczestnicy dokumentują proces uczenia się i doświadczenia zdobyte na różnych etapach realizacji projektów w elektronicznym dzienniku, który jest częścią systemu elektronicznego, zaprogramowanego specjalnie dla potrzeb programu. Pod koniec realizacji projektów sporządzany jest raport podsumowujący ich przebieg oraz stopień, w jakim osiągnięte zostały zakładane cele. Ocena kompetencji i towarzysząca jej informacja zwrotna mają za zadanie przede wszystkim pomóc w dalszej nauce, a nie być wyłącznie zwieńczeniem procesu uczenia się na koniec semestru. Środowisko wirtualne umożliwia uczestnikom tworzenie własnych grup (przestrzeń *Community*), dokumentację projektu w elektronicznym dzienniku (przestrzeń *Portfolio*) oraz ocenę przebiegu prac i uzyskanych wyników, łącznie z przyznaniem certyfikatu bądź punktów ECTS (przestrzeń *Assessment*). Uczestnicy mogą też korzystać z dostępnych narzędzi wspomagających uczenie się i pracę nad projektami. Należą do nich: aplikacje służące zarządzaniu wiedzą i projektami (m.in. blog, wiki), wzory do opisu celów uczenia się i dokumentowania autorefleksji, a także kryteria oraz zasady wzajemnej oceny wewnątrz grupy (*peer-feedback*), dotyczące zarówno pracy w ramach projektów, jak i prezentacji uzyskanych kompetencji.

Zastosowanie e-portfolio jako metody uczenia się na Uniwersytecie w Berlinie

Projekt *E-Portfolio*¹⁹ realizowany aktualnie w Wyższej Szkole Technicznej w Berlinie (Beuth Hochschule für Technik) to pilotaż innowacyjnych zastosowań e-portfolio w ramach kursów uniwersyteckich. Realizacja projektu pozwala połączyć dwa sposoby podejścia do zastosowań e-portfolio, które może być wykorzystywane zarówno jako metoda uczenia się, jak i sposób na kształtowanie kompetencji medialnych²⁰, przydatnych nie tylko w trakcie studiów, ale również w przyszłej pracy, zarówno w kontekście formalnym jak i pozaformalnym. Co więcej, publikowanie online wyników prac, aktywne uczestnictwo w projektach i współpraca z szerszą społecznością pozwalają przekraczać klasyczne granice kursów i stanowią swoistą wartość dodaną dla uczących się.

Pierwszy rodzaj podejścia opiera się na tworzeniu e-portfolio poprzez łączenie dowolnie wybranych narzędzi Web 2.0 w celu dokumentowania tak samego procesu uczenia się, jak

¹⁹ E-portfolio, Beuth Hochschule für Technik, <http://projekt.beuth-hochschule.de/e-portfolio/>, [22.10.2011].

²⁰ Kompetencje medialne dotyczą przy tym (a) znajomości, (b) stosowania, (c) tworzenia mediów społecznościowych i (d) krytycznej oceny ich przydatności.

i uzyskiwanych w nim wyników. Koncepcja ta zakłada również stworzenie warunków do budowania własnego wizerunku i reputacji w środowisku online. Drugie podejście opiera się na tworzeniu e-portfolio za pomocą oprogramowania Mahara oraz elementów edukacji mobilnej w celu wspierania i dokumentowania pracy w ramach projektów badawczych dotyczących zastosowań sieci mobilnej w społeczeństwie. Oba podejścia wykorzystują zasadę samoregulacji (*self-directed learning*) i samoorganizacji w grupach, umożliwiając studiującym podejmowanie decyzji dotyczących sposobu określania własnych celów i oceny poziomu ich realizacji, wyboru tematów, metod i narzędzi pracy oraz udziału w projektach międzynarodowych, które stanowią integralną część kursów.

Zastosowanie e-portfolio w ramach pierwszego pilotażu polega na stopniowej integracji narzędzi Web 2.0 z publikacją mikroartykułów w celu podjęcia indywidualnej, pogłębionej refleksji zarówno na temat treści kursu, jak i nabytego doświadczenia. Wykorzystanie formy mikroartykułu jako metody zarządzania wiedzą osobistą pozwala na zachowanie porównywalnej struktury zapisywanych refleksji, co w konsekwencji ułatwia ocenę wyników uczenia się. Studiujący projektują jednocześnie swoje publiczne e-portfolio jako własną „wizytówkę”, łącząc w niej prezentację treści z wykorzystaniem narzędzi Web 2.0 i elementami estetyczno-multimedialnymi. Równocześnie prace nad przygotowaniem e-portfolio służą rozbudowywaniu sieci kontaktów społecznych i kształtowaniu własnego wizerunku w środowisku online. Ważnym elementem opisywanych działań jest świadome kształtowanie i monitorowanie procesu tworzenia oraz adaptacja własnych „śladów cyfrowych” do zamierzonego profilu.

Zastosowanie e-portfolio w ramach drugiego projektu pilotażowego ma na celu wspomaganie planowania i przeprowadzania badań naukowych przez studentów oraz prezentowania w grupach wyników tych prac. Studiujący dokumentują określone etapy pracy w grupach, które częściowo odbywają się w terenie (np. ankiety w firmach lub dokumentacje multimedialne w mieście – dokumentacje video lub audio wywiadów przeprowadzanych w ramach projektów, zdjęcia pokazujące wpływ technologii mobilnej na kształtowanie komunikacji z konsumentami). Dokumentacja ta przygotowywana i udostępniana jest przy pomocy narzędzi nauki mobilnej, np. zdjęcia lub filmy wgrywane są na serwer za pośrednictwem aplikacji mobilnych lub stosowane są kody kreskowe (QR Codes). Ważną rolę odgrywają tu umiejętność wyboru i zastosowania odpowiednich narzędzi cyfrowych oraz wymiana doświadczeń i zdobywanie rad bądź odpowiedzi na otwarte pytania od ekspertów spoza kursu i kontekstu uczenia się formalnego.

Do udziału w realizacji obu kursów zapraszani są goście-eksperti, którzy w ramach wirtualnych spotkań (webinariów) przedstawiają wybrane zagadnienia z perspektywy praktycznej – omawiają np. stosowanie narzędzi Web 2.0 w firmach lub metody badań stosowane w analizach rynkowych dotyczących sieci mobilnej. Gościnne wykłady nagrywane są i udostępniane publicznie jako otwarte zasoby edukacyjne (*Open Educational Resources*) w serwisie Vimeo²¹. W ten sposób w ramach kursów integrowane są elementy edukacji formalnej i pozaformalnej w oparciu o metody i narzędzia e-portfolio i osobistych środowisk uczenia się.

Podsumowanie

Opisane powyżej przykłady zastosowań w edukacji niemieckiej miały za zadanie zilustrować bliski związek tego podejścia do wspomagania i oceny procesu kształcenia z koncepcją osobistego środowiska uczenia się. Wyraża się on przede wszystkim w tworzenie warunków do:

- a) samoorganizacji w grupach,
- b) brania odpowiedzialności za cele, przebieg i wyniki uczenia się,
- c) kształtowania i rozwijania ogólnych kompetencji medialnych,
- d) dokonywania wyborów oraz zindywidualizowanego stosowania dostępnych narzędzi i środków nauczania,
- e) wzajemnego przenikania się edukacji formalnej i nieformalnej, co sprzyja uczeniu się w szerszych kontekstach społecznych.

Tak pojęte e-portfolio nie daje się jednoznacznie zakwalifikować jako system techniczny lecz musi zostać opisane w kategoriach pedagogicznych. Z punktu widzenia pedagogiki medialnej z takiego podejścia do e-portfolio wynikają przede wszystkim konsekwencje dydaktyczne dotyczące wspomagania jednostek w procesie kształtowania osobistych środowisk uczenia jako metody i narzędzi uczenia się przez całe życie.

Netografia

G. Attwell, *The Personal Learning Environments – the future of eLearning?*, „eLearning Papers” 2007, t. 2, nr 1, <http://www.elearningeuropa.info/files/media/media11561.pdf>.

G. Attwell, *e-Portfolios-the DNA of the Personal Learning Environment?*, „Journal of eLearning and Knowledge Society” 2007b, nr 3 (2), s. 41-64, <http://www.pontydysgu.org/wp-content/uploads/2008/02/eportfolioDNAofPLEjournal.pdf>.

²¹ Web 2.0 and Mobile Web on Vimeo, <http://vimeo.com/channels/232768>, [22.10.2011].

I. Buchem, G. Attwell, R. Torres, *Understanding Personal Learning Environments: Literature review and synthesis through the Activity Theory lens*, [w:] *Proceedings of the The PLE Conference 2011*, 10-12.07.2011, Southampton, s. 1-33.

S. Grant, *PLE, e-p, or what?*, 2010, <http://blogs.cetis.ac.uk/asimong/2010/02/18/ple-e-p-or-what>.

W. Hilzensauer, *E-Portfolio Methode und Werkzeug für kompetenzbasiertes Lernen*, Salzburg Research 2006, http://edublog-phr.kaywa.ch/files/E-Portfolio_srfg.pdf.

K. Himpsl, P. Baumgartner, *Einsatz von E-Portfolios an (österreichischen) Hochschulen. Evaluation von E-Portfolio-Software*, Krems 2006, http://www.peter.baumgartner.name/schriften/publications-de/pdfs/evaluation_E-Portfolio_software_abschlussbericht.pdf.

E. Melis, M. Homik, *E-Portfolio Study – Germany*, 2007, <http://www.E-Portfolio.eu/resources/germany/publications/E-Portfolio-study-germany>.

B. Olivier, O. Liber, *Lifelong Learning: The Need for Portable Personal Learning Environments and Supporting Interoperability Standards*, The JISC Centre for Educational Technology Interoperability Standards, Bolton Institute 2001, <http://wiki.cetis.ac.uk/images/6/67/Olivierandliber2001.doc>.

S. Ravet, *E-Portfolio a European Perspective. A report on E-Portfolio readiness and state of the art in technology and practice*, 2009, <http://www.E-Portfolio.eu/res/resources/europe/eu/E-Portfolio-a-european-perspective>.

S. Ravet, *For an E-Portfolio enabled architecture*, Position Paper V 1.1, 2007, <http://www.eife-l.org/publications/E-Portfolio/documentation/positionpaper>.

S. Ścisłowicz, *Koncepcja samokształcenia permanentnego*, [w:] „Toruńskie Studia Dydaktyczne” 1992, nr 1(1), <http://scislowicz1.pl.tl/Koncepcja-samokszta%26%23322%3Bcienia-permanentnego.htm>.

Abstract

E-portfolios and Personal Learning Environments (PLE) are some of the key educational concepts based on the principles of self-regulated and self-directed learning, integrating social and mobile media into learning design to support life-wide and life-long learning. The main aim of both e-portfolios and Personal Learning Environments is to support individual learning processes by framing conditions which allow each individual to identify own learning needs and goals, and to select methods and tools for their attainment. This article presents key features of e-portfolios and Personal Learning Environments, and discusses the close relationships between the two concepts from the media pedagogical perspective. In order to illustrate the proposed pedagogical approach, this article presents two examples of applications of e-portfolios as Personal Learning Environments in Higher Education in Germany.

Nota o autorce

Ilona Buchem jest pracownikiem Beuth Hochschule für Technik Berlin. Od ponad 10 lat zajmuje się e-learningiem. Jej zainteresowania naukowe dotyczą e-learningu 2.0, tzn. nauczania na odległość przy pomocy narzędzi społecznościowych. Ma na swoim koncie liczne prace i publikacje dotyczące społeczności internetowych, osobistych środowisk uczenia się, metody e-portfolio i mobile learningu.